

УДК 346

О.В. Титова,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри господарського права ДонНУ ім. В. Стуса (м. Вінниця)

К.О. Калаченкова,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри господарського права ДонНУ ім. В. Стуса (м. Вінниця)

ЩОДО ПРОДАЖУ МАЙНА В ПРОВАДЖЕННІ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО

Анотація. Стаття присвячена аналізу питання оптимізації правового регулювання відносин неспроможності. Метою даного дослідження є обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення порядку продажу майна в провадженні у справі про банкрутство.

Здійснено аналіз досліджень правників, законодавчої бази та перспективного законодавства у цій сфері. Вказано на існуючі недоліки вітчизняного законодавства про банкрутство та запропоновано шляхи їх усунення.

Досліджено особливості правового регулювання продажу майна боржника в процедурі банкрутства. Розглянуто особливості проведення аукціонів з продажу майна боржника в електронній формі (електронних торгів). На підставі проведеного дослідження виявлено проблемні питання у застосуванні відповідних положень Закону про банкрутство.

В статті проаналізовано Проект Закону про внесення змін до деяких Законів України (щодо підвищення ефективності процедур банкрутства) № 3132 від 17.09.2015 р. Виявлено позитивні моменти, які спрямовані на усунення існуючих недоліків порядку продажу майна боржника у процедурі банкрутства, а також виявлено новачки, які потребують подальшого уточнення та доопрацювання. Запропоновано шляхи розв'язання окремих проблем законодавчої регламентації продажу майна боржника в процедурі банкрутства з урахуванням доктринальних розробок та практичного досвіду, що допоможе обрати оптимальний шлях регулювання відповідних відносин.

Ключові слова: аукціон, електронні торги (аукціон в електронній формі), боржник, банкрутство, замовник аукціону, кредитори, майно, неспроможність, організатор аукціону, електронна торгова система.

Постановка проблеми. Серед чисельних викликів, які висуває сьогодні є створення в Україні належних умов та процедур створення, ведення та припинення бізнесу.

Як зауважують спеціалісти, існуючі динамічні умови розвитку економіки диктують підприємствам досить жорсткі умови господарювання, у зв'язку з чим підприємства та організації вимушені швидко реагувати та при-

стосовуватись до кардинальних змін зовнішнього середовища з метою збереження своїх конкурентних позицій, проведення подальшої успішної діяльності та одержання прибутку [1, с. 1].

Суб'єкти господарювання, які з тих чи інших причин не змогли забезпечити необхідний рівень ефективності та опинилися у категорії неспроможних, стикаються з проблемою здійснення належного виходу з ринку, вирі-

шення якої багато у чому залежить від стану розвитку законодавства про банкрутство. Наслідки невдалої економічної діяльності неплатоспроможних підприємств зачіпають інтереси як цих підприємств, так і їх контрагентів, державного бюджету тощо. Тому недивним є те, що спроби законодавця вдосконалити законодавство про банкрутство набули вже системного характеру.

У 2011 році було прийнято нову редакцію Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [2]. Однак той факт, що з цього часу у Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі — Закон про банкрутство) було внесено більш ніж 20 доповнень та уточнень свідчить не на користь сучасного стану ефективності вітчизняного законодавства про банкрутство. Підтвердженням необхідності оптимізації правового регулювання умов та порядку відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом та застосування ліквідаційної процедури є і той факт, що за даними рейтингу ведення бізнесу, який складає Світовий банк («Doing Business 2016») [3] з 2015 по 2016 р. за показником розв'язання неплатоспроможності Україна так і не зрушила з 141 місця, яке є дуже далеким від запланованого у Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» місця серед перших 30-ти позицій [4] (для порівняння — за показником реєстрації підприємств за цей же період України піднялася з 70 на 30-ту позицію). Важливою передумовою оптимального виводу суб'єктів підприємництва — банкрутів з ринку, захисту інтересів їх кредиторів є, у тому числі, оптимальне регулювання продажу майна в провадженні у справі про банкрутство.

Питання оптимізації правового регулювання відносин неспроможності (банкрутства) постійно знаходяться у колі уваги не тільки законодавця, але і науковців. Над ним працювали такі дослідники, як О.М. Бірюков, Б.М. Грек, В.В. Джуль, В.А. Малига, Б.М. Поляков, Д.М. Притика, В.В. Радзивілюк та інші.

Однак існуюча необхідність підвищення рівня захисту законних інтересів кредиторів боржника у процедурі банкрутства, забезпечення запобігання зловживань під час реалізації майна боржника, скорочення строків процедури банкрутства за рахунок оптимізації її здійснення обумовлює актуальність проведення подальших досліджень за обраною тематикою.

Метою статті є обґрунтування позицій щодо вдосконалення порядку продажу майна в провадженні у справі про банкрутство.

Викладення основного матеріалу. Дослідники пропонують виокремлювати такі етапи проведення процедури продажу майна боржника:

- 1) підготовчий (прийняття рішення про продаж майна, та визначення способу його реалізації);
- 2) організаційний (організація продажу майна, прийняття заявок);
- 3) технологічний (проведення продажу);
- 4) результативний (визначення переможця (покупця), проведення розрахунків) [5].

Правовим підґрунтям реалізації цих етапів є положення ст.ст. 49-76 Закону про банкрутство. Щодо них неодноразово лунали досить критичні зауваження з боку науковців та практиків [6, 7, 8].

Тому закономірною є увага, яка приділена оптимізації правового регулювання цих відносин у Проекті Закону про внесення змін до деяких Законів

України (щодо підвищення ефективності процедур банкрутства) № 3132 від 17.09.2015 р. (далі — Проект) [9].

Аналіз відповідних положень Проекту дозволяє зазначити наявність позитивних моментів, які спрямовані на усунення існуючих недоліків порядку продажу майна боржника у процедурі банкрутства.

Так, наприклад, у ст. 67 Закону про банкрутство, якою передбачено особливості проведення аукціону в електронній формі (електронні торги), зазначено, що електронні торги тривають не менше 15 діб. На практиці цей час є досить завеликим, особливо з урахуванням того, що максимальна активність припадає, як правило, на останні дні цього терміну. Тому слід позитивно оцінити положення проекту щодо скорочення терміну тривалості електронних торгів з 15 до 3 діб.

Здатні позитивно вплинути на ефективний продаж майна боржника в процедурі банкрутства запропоновані уточнення порядку надсилання заявнику повідомлення про те, що він допущений або не допущений до аукціону (ст. 61 Проекту) тощо.

Одночасно Проект, також, містить новацій, які потребують подальшого уточнення та доопрацювання.

Так, частиною першою ст. 44 Закону про банкрутство передбачено два способи продажу майна банкрутом: проведення аукціону та продаж безпосередньо юридичній або фізичній особі. Вибір способів продажу активів ліквідатором обумовлений обранням ним забезпечення відчуження за найвищою ціною.

У Проекті цей підхід дещо змінено. З одного боку крім безпосереднього продажу дозволено здійснювати продаж на комісійних умовах через організацію роздрібною торгівлі товарів. З іншого — звужено коло об'єктів які,

можуть продаватися поза аукціоном до товарів, які швидко псуються.

Одночасно у тексті Проекту запропоновано виключити з Закону про банкрутство положення, згідно з яким вибір способів продажу активів здійснюється ліквідатором з метою забезпечення його відчуження за найвищою ціною.

Такий підхід важко розцінити як цілковито вдалий, оскільки за аукціоном не дуже ефективно продавати малоцінні предмети, які не належать до категорії тих, що швидко псуються. Можливим варіантом у такому випадку могло б бути встановлення цінової межі для продажу майна поза аукціоном.

У Проекті редакційні зміни ч. 1 ст. 49 обмежуються пропозицією слова «за винятком майна, продаж якого відповідно до законодавства України здійснюється шляхом проведення закритих торгів» виключити. Тобто у разі прийняття Проекту у запропонованій редакції збережеться невідповідність між положеннями ч. 1 ст. 49 та ст. 44 Закону про банкрутство. Так, у ч. 1 ст. 49 цього Закону передбачено, що продаж майна боржника в провадженні у справі про банкрутство здійснюється в порядку, встановленому цим Законом, шляхом проведення торгів у формі аукціону, за винятком майна, продаж якого відповідно до законодавства України здійснюється шляхом проведення закритих торгів. А відповідно ст. 44 передбачає можливість прямого продажу майна боржника. Таким чином, у ч. 1 ст. 49 Закону доцільно було б зробити уточнення, що продаж майна боржника в провадженні у справі про банкрутство здійснюється в порядку, встановленому цим Законом, шляхом проведення торгів у формі аукціону або безпосереднього продажу (продажу на комісійних

умовах через організацію роздрібної торгівлі товарів).

Порівняно з діючими положеннями про скасування аукціону у ст. 54 Закону про банкрутство у Проекті відсутні часові обмеження щодо такого скасування. Якщо буквально тлумачити викладені у проекті положення, то слід зробити висновок, що організатор аукціону отримує право відмовитися від аукціону у будь який час до його початку. Але це навряд чи сприятиме оптимальному продажу майна боржника.

У Проекті запропоновано надати усім присутнім на аукціоні права здійснювати фіксацію проведення аукціону технічними засобами, не перешкоджаючи проведенню аукціону. Але, ст. 62 вже передбачено обов'язок організатору аукціону забезпечити його фіксацію технічними засобами та негайно надавати копії записів аукціону в поширених форматах медіафайлів усім бажаючим. Доцільніше було б передбачити відповідальність організатору аукціону за порушення цього обов'язку та обов'язку зберігати носії із записом аукціону протягом не менш як семи років з дня його проведення, якій зараз передбачено ст. 63 Закону про банкрутство.

Незважаючи на те, що найбільш чисельні та суттєві зміни автори проекту пропонують внести саме щодо положень про продаж майна боржника на аукціоні, значній кількості проблемних питань не було приділено належної уваги.

Згідно з Законом про банкрутство в редакції від 22.12.2011 р. є можливість проведення аукціонів з продажу майна боржника в електронній формі (електронних торгів). На думку фахівці, така новація в процедурі проведення продажу майна банкрута дозволила не тільки потенційним учасникам елект-

ронних торгів заощадити час на участь в торгах, пошук інформації щодо майна, що пропонується до продажу, але й стимулюватиме продаж майна за найвищою ціною [10, с. 23].

Згідно з положеннями діючої редакції ч. 6 ст. 49 Закону про банкрутство організатором аукціону є визначена замовником фізична або юридична особа, що має ліцензію на проведення торгів і з якою замовник аукціону уклав договір на проведення аукціону. Організатор аукціону визначається замовником за конкурсом, що проводиться у визначеному замовником порядку, основними критеріями якого вважаються: наявність ліцензії, достатній, але не менш як три роки, досвід проведення аукціонів, запропонована найменша сума винагороди.

Новий Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.2015 р. [11] у ст. 7 не передбачає серед видів діяльності, яка підлягає ліцензуванню діяльність з організації аукціонів. Таким чином, положення проекту щодо виключення з абзацу першого ч. 6 ст. 49 вимог до наявності у організаторів аукціону ліцензії можна вважати виправданими.

Викликають зауваження положення Проекту щодо виключення із ст. 49 Закону про банкрутство таких вимог до організатора аукціонів, як достатній, але не менш як три роки, досвід проведення аукціонів та запропонована найменша сума винагороди. Зрозуміло, що наразі деякими організаторами аукціонів умови щодо досвіду проведення аукціонів підтверджуються лише формально. Але відсутність будь яких формальних вимог до організаторів аукціонів навряд чи сприятиме підвищенню якості послуг та дотриманню встановленого законодавством порядку при продажі майна у процедурі банкрутства.

Викликає зауваження, також, і пропонуване Проектом виключення такої вимоги до обрання організатору аукціону, як «запропонована найменша сума винагороди». Виключення з положень Закону про банкрутство будь яких вимог до організаторів аукціонів загрожує можливими проявами суб'єктивізму з боку замовників аукціонів, що навряд чи позитивне вплине на ефективність забезпечення інтересів учасників процедури банкрутства.

Багато питань виникають сьогодні щодо проведення другого та наступних аукціонів. Так, законодавцем не визначена максимальна можлива кількість проведення аукціонів. Існують, також, певні прогалини щодо порядку проведення повторного аукціону. Наприклад, на практиці виникає питання — чи означає відсутність у законодавстві вимог щодо повторно продажу майна на тій же самій біржі, що якщо майно не продане на одній біржі на первинному аукціоні, то на іншій майно теж повинно виставлятися як на перший аукціон? [12]. Ці питання потребують подальшої деталізації у нормах Закону про банкрутство.

У Проекті запропоновано закріпити права членів комітету кредиторів та забезпечених кредиторів на доступ до місця проведення аукціону, якому кореспондує обов'язок замовника аукціону повідомити організатору відомості про цих осіб та обов'язок організатору аукціону забезпечити їм доступ до місця проведення аукціону.

У діючій редакції Закону про банкрутство доступ до місця проведення аукціону регламентує ст. 63 якою передбачено, що організатор забезпечує доступ до місця проведення аукціону учасникам аукціону, замовнику аукціону та особам, указаним замовником, працівникам державних органів при виконанні їхніх службових

обов'язків та представникам засобів масової інформації. Для участі в аукціоні покупці одержують квитки учасників аукціону, які повинні містити відомості про: назву майна, в аукціоні якого бере участь покупець; умови проведення аукціону. Аналіз положень цієї статті дозволяє дійти висновку, що вони не розраховані на випадки проведення аукціону у електронній формі.

Так, у правилах проведення електронних торгів, як правило визначається, що приймати участь у аукціоні мають право виключно зареєстровані учасники, що отримали індивідуальний код учасника. У свою чергу учасниками визнаються особи, які є зареєстрованими користувачами електронної торгової системи, сплатили реєстраційний та/або гарантійний внесок, пройшли процедуру реєстрації, отримали відповідне підтвердження про реєстрацію учасника торгів та індивідуальний код учасника [наприклад: 13, 14]. Таким чином, треба або передбачити, що положення ст. 63 Закону про банкрутство розраховані на випадки проведення аукціонів у «реальному форматі», або доповнити цю статтю також особливостями забезпечення доступу зазначених у Законі про банкрутство категорій осіб до аукціону у формі електронних торгів.

Висновки. Належна реалізація майна боржника є заключним етапом процедури банкрутства і від належного її унормування безпосередньо залежить факт задоволення майнових вимог його кредиторів максимально ефективним чином. Тому вдосконалення відповідних положень законодавства є важливим етапом загального процесу реформування законодавства про банкрутство. Викладені у роботі пропозиції допоможуть обрати оптимальний шлях регулювання відпо-

відних відносин, включити до тексту ряду продажу майна боржника з ура-
Закону про банкрутство положення, хуванням доктринальних розробок та
які сприятимуть вдосконаленню по- практичного досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Троц І.В. Система попередження та економічні напрями запобігання банкрутству підприємств : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. економ. наук : спец. 08.00.04 / І.В. Троц; Хмельницький національний університет. — Хмельницький, 2016. — 21 с.
2. Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»: Закон України від 22.12.2011 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2012. — № 32-33. — Ст. 413.
3. Оценка бизнес регулирования. Благоприятность условий ведения бизнеса. Украина [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://russian.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine/>
4. Про Стратегію сталого розвитку «Україна — 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. // Офіційний вісник України . — 2015. — № 4. — Ст. 67.
5. Глушук О.М. Організація продажу майна під час провадження у справі про банкрутство неплатоспроможного підприємства: об'єкти обліку [Електронний ресурс] / О.М. Глушук // Вісник ЖДТУ. — 2011. — № 2 (56). — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_gum/Vzhdtu_econ/2011_2_1/11.pdf.
6. Маковій В. Електронні торги — не панацея від усіх бід [Електронний ресурс] / В. Маковій // Інформаційний портал «Банкрутство & Ліквідація». — Режим доступу: <http://bankruptcy-ua.com/articles/2030>.
7. Хорунжий Ю. Про деякі аспекти реалізації заставного майна в процедурі банкрутства [Електронний ресурс] / Ю. Хорунжий. — Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/bankrutstvo-i-restrukturizaciya/pro-deyaki-aspekti-realizaciyi-zastavnogo-mayna-v-proceduri-bankrutstva.html>.
8. Примак С.А. Актуальні питання продажу майна банкрута в процедурі ліквідації [Електронний ресурс] / С.А. Примак // Закон і бізнес. — Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/print/21946-aktualni_pitannya_prodzazhu_mayna_bankruta_v_proceduri_likvid.html
9. Проект Закону про внесення змін до деяких Законів України (щодо підвищення ефективності процедур банкрутства) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56526.
10. Грабчук І.Л. Оцінка та продаж майна банкрута в процедурі ліквідації: обліково-правовий аспект / І.Л. Грабчук, О.О. Зеленина // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. — 2014. — № 2. — С. 20-25.
11. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 р. // Відомості Верховної Ради. — 2015. — № 23. — Ст. 158.
12. Рішення Господарського суду Хмельницької області від 29 липня 2014 р. у справі № 13/5025/2136/11 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/40077050>.
13. Правила проведення аукціону у формі електронних торгів в процедурах банкрутства ТОВ «Професіонал» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.aykcion.com.ua/normativna-baza/pravila-provedennia-vidkritikh-elektronnikh-torgiv>.
14. Правила проведення електронних торгів. Перша Українська Міжрегіональна Товарна Біржа [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.pumtb.com.ua/normativna-baza/pravila-provedennia-vidkritikh-elektronnikh-torgiv>.

Титова Е.В., Калаченкова Е.А.

О продаже имущества в производстве по делу о банкротстве.

Аннотация. Статья посвящена анализу вопроса оптимизации правового регулирования отношений несостоятельности. Целью данного исследования является обоснование предложений по совершенствованию порядка продажи имущества в производстве по делу о банкротстве.

Осуществлен анализ исследований юристов, законодательной базы и перспективного законодательства в этой сфере. Указано на существующие недостатки отечественного законодательства о банкротстве и предложены пути их устранения.

Исследованы особенности правового регулирования продажи имущества должника в процедуре банкротства. Рассмотрены особенности проведения аукционов по продаже имущества должника в электронной форме (электронных торгов). На основании проведенного исследования выявлены проблемные вопросы в применении соответствующих положений Закона о банкротстве.

В статье проанализированы Проект Закона о внесении изменений в некоторые Законы Украины (относительно повышения эффективности процедур банкротства) № 3132 от 17.09.2015 г. Выявлено положительные моменты, которые направлены на устранение существующих недостатков порядка продажи имущества должника в процедуре банкротства, а также выявлено новации, которые требуют дальнейшего уточнения и доработки. Предложены пути решения некоторых проблем законодательной регламентации продажи имущества должника в процедуре банкротства с учетом доктринальных разработок и практического опыта, что поможет выбрать оптимальный путь регулирования соответствующих отношений.

Ключевые слова: аукцион, электронные торги (аукцион в электронной форме), должник, банкротство, заказчик аукциона, кредиторы, имущество, несостоятельность, организатор аукциона, электронная торговая система.

H. Titova, K. Kalachenkova

For sale property in the proceedings bankruptcy.

Summary. This article analyzes the optimization of legal regulation of relations failure. The purpose of this research is the study of proposals for improving the procedure for sale of property in the proceedings in the bankruptcy case.

The analysis of research lawyers, legal framework and future legislation in this area. Specified in the current shortcomings of national bankruptcy laws and the ways to address them.

The peculiarities of the legal regulation of sale of property of the debtor in bankruptcy. The features of auctions of property of the debtor in electronic form (electronic trading). Based on the research found problems in the application of the relevant provisions of the Bankruptcy Law.

The article analyzes the Draft Law on Amendments to Some Laws of Ukraine (regarding increasing the efficiency of bankruptcy procedures) № 3132 from 17.09.2015 g. The positive aspects aimed at addressing existing shortcomings order of sale of property of the debtor in bankruptcy, and found innovations which need further clarification and elaboration. Proposed solutions to specific problems of legislative regulation of sale of property of the debtor in bankruptcy regard doctrinal developments and practical experience that will help choose the best way regulation of the relations.

Keywords: auction, electronic auction (auction in electronic form), the debtor, the bankruptcy, the customer auction, lenders, property, insolvency, organizer of the auction, the electronic trading system.